

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในการปกครองตามแบบประชาธิปไตย ชีคหลักโดยประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจ ที่เรียกว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน กล่าวคือ ประชาธิปไตยเป็นรูปแบบ “การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน” ตามคำกล่าวของอดีตประธานาธิบดีอับราฮัมลิงคอล์นของ สหรัฐอเมริกา ประเทศไทยเข้าสู่ระบอบการปกครองนี้ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2475 โดยผ่านระยะเวลานานถึง 65 ปีเศษ การพัฒนาที่ผ่านมายังไม่สามารถนำไปสู่รูปแบบของความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

ชัยอนันต์ สมุทรวาณิช (2536) ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองของไทยว่ามีลักษณะวนเวียนในวงจรที่เรียกว่า “The Vicious Circle” คือ เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญก็จะมี การเคลื่อนไหวของพรรคการเมือง มีการเลือกตั้ง มีรัฐสภา หลังจากนั้นก็เกิดวิกฤตการณ์ทางการเมือง ก่อให้เกิดการปฏิวัติรัฐประหาร ยกเลิกรัฐธรรมนูญ ซึ่งเหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า ขณะเดียวกัน อำนาจ คูวิเชียร (2534) กล่าวว่า การพัฒนาประชาธิปไตยไม่อาจเจริญก้าวหน้าเต็มรูปแบบ แต่กลับมีลักษณะที่เรียกว่า “ก้าวไปข้างหน้าแล้วถอยกลับที่เดิม” เนื่องจากสาเหตุหลายประการคอยขัดขวางหน่วงเหนี่ยวไว้ แต่สาเหตุสำคัญสุดที่ควรกล่าวถึง คือ ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจอย่างดั่งแท้ในการปฏิบัติจริง ในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยนั้นสภาพการณ์ที่ช่วยให้ประสบผลสำเร็จในเบื้องต้นก็คือ ประเทศจะต้องประกอบ ด้วยประชาชนที่มีความรู้ มีความเข้าใจ รู้ถึงคุณค่าของสิทธิ มีความกระตือรือร้นที่จะปฏิบัติตามวิถีทางการเมือง ตลอดจนมีความเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง (อัครเมศร์ ทองนวล, 2529)

ผลการศึกษาของ สมเกียรติ ส่งสัมพันธ์ (2520) เกี่ยวกับทัศนคติของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองซึ่งมีความสำคัญต่อการเลือกตั้งพื้นฐาน ส่วนรายละเอียดเกี่ยวกับการเมืองการปกครองนั้นประชาชนมีความเข้าใจไม่มากนักเนื่องจากมีระดับการศึกษาต่ำ ชัยวัฒน์ รัชขจร (2522) ศึกษาในเรื่องความเข้าใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน พบว่า

ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยค่อนข้างต่ำ นอกจากนี้ระดับการศึกษายังมีอิทธิพลต่อความรู้ ความเข้าใจ ความกระตือรือร้นในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2536) ได้รายงานไว้ในงานวิจัยเรื่องความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติของประชาชนเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยศึกษาเปรียบเทียบเขตเมืองกับเขตชนบทว่า ประชาชนไทยส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองและขาดจิตสำนึกทางการเมืองที่ถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรซึ่งถือเป็นกลุ่มพลังการเมืองที่สำคัญ แต่ร้อยละ 80 ยังไม่เข้าใจเรื่องการเมืองการปกครอง โครงสร้างทางการเมือง และกระบวนการทางการเมือง เหตุผลสำคัญสำหรับปัญหาเรื่องการขาดความรู้ความเข้าใจทางการเมืองดังกล่าวมาจากปัญหาในเรื่องของระดับการศึกษา ซึ่งเป็นที่มาของการขาดโอกาสในการได้รับความรู้และการปฏิบัติที่ถูกต้องตามแบบอย่างประชาธิปไตย

การที่ประชาชนทุกคนได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองจะนำไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาประชาธิปไตย พร้อมกันนี้ประชาชนต้องมีคุณลักษณะของผู้มีความรู้ มีความกระตือรือร้นในการติดตามข่าวสารบ้านเมืองจนสามารถวินิจฉัยปัญหาและตัดสินใจได้ถูกต้องตามเจตนารมณ์ของประชาธิปไตย การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเท่าที่ผ่านมายังอยู่ในขอบเขตที่จำกัดมาก จะเห็นว่าการใช้สิทธิเลือกตั้ง การเข้าสังกัดพรรคการเมือง การรวมกลุ่มผลประโยชน์ หรือแม้แต่การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองจำกัดอยู่ในวงแคบเฉพาะแวดวงนักวิชาการหรือกลุ่มชนชั้นนำเท่านั้น (เอนก สิทธิประศาสน์, 2536) หัวใจสำคัญสำหรับการปกครองแบบประชาธิปไตยก็คือการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐบาลได้ตามความต้องการของคน (อัครเมศวร์ ทองนวล, 2529) ดังนั้นประชาชนในฐานะกลไกสำคัญของระบอบประชาธิปไตยจำเป็นต้องมีความรู้ข่าวสารทางการเมือง ทั้งนี้เพราะการก้าวสู่สังคมและระบบการเมืองสมัยใหม่จำเป็นต้องได้รับข้อมูลข่าวสารมากกว่าสังคมและระบบการเมืองดั้งเดิม โดยสังคมและระบบการเมืองสมัยใหม่อาศัยการตัดสินใจที่ขึ้นอยู่กับหลักการและเหตุผล (ระวีวรรณ ประกอบผล, 2525) ซึ่งสอดคล้องกับสังคมประชาธิปไตย

ในการให้ความรู้ทางการเมืองกับประชาชน รัฐสามารถดำเนินการได้หลายมาตรการในเบื้องต้นต้องอาศัยสื่อมวลชนให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกัน ประมาณ อติเรกสาร (อ้างใน สมบัติ จันทรวงศ์, 2537) ได้กล่าวว่าปัจจัยสำคัญในการขยายฐานประชาธิปไตยไปสู่ประชาชนให้สำเร็จได้ คือ สื่อมวลชน เพราะสื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิด ในทำนองเดียวกัน ระวีวรรณ ประกอบผล (2527) ให้ความเห็นว่าสื่อมวลชนสามารถจะสะท้อนความคิดอันเป็นการต่อต้านขัดแย้งการกระทำใด ๆ ที่ไม่ชอบมาพากลของรัฐบาล สามารถแสดงท่าทีที่

เบื้องต้น ให้ข้อมูลที่เน้นย้ำถึงประสิทธิภาพของรัฐบาล และ อนันต์ อนันตกุล (2536) ให้ความเห็นถึงการสร้างองค์การหรือกลไกให้ประชาชนได้เข้ามีส่วนร่วมคิดตามตรวจสอบการปฏิบัติงานและพฤติกรรมของนักการเมืองตลอดเวลาว่า ช่วยสะท้อนความคิดเห็นให้กับพรรคการเมืองและนักการเมืองได้รับรู้ ดังนั้นการได้รับทราบข่าวสารทางการเมืองเป็นประจำสม่ำเสมอ จะช่วยให้เกิดความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยได้มากยิ่งขึ้นอีกทางหนึ่ง ซึ่งจะเป็นแนวทางการพัฒนาการปกครองของประเทศต่อไป

สุจิต บุญบงการ (2534) กล่าวว่า การชักจูงด้วยการให้ความรู้ทางการเมืองเป็นลักษณะของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยที่มุ่งความสำคัญที่ประชาชน ขณะเดียวกัน Almon และ Verba (อ้างใน กมล สมวิเชียร, 2520) แสดงให้เห็นว่า การศึกษามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง โดยผู้ที่ได้รับการศึกษาจะมีความสำคัญในบทบาทของรัฐบาล ดังนั้นรัฐจึงจำเป็นต้องให้ความรู้ทางการเมืองโดยผ่านสถาบันการศึกษาอย่างทั่วถึง ผู้ที่มีส่วนทำให้บรรลุผลได้ในระดับต้นคือครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา ครูอยู่ในฐานะหนึ่งของประชาชนภายใต้ระบอบประชาธิปไตย เป็นกลุ่มผู้มีการศึกษาระดับสูงมีหน้าที่ให้การศึกษา ปัญหาของการพัฒนาประชาธิปไตยควรได้เริ่มต้นพัฒนาอย่างจริงจังตั้งแต่ในระดับโรงเรียน โดยเฉพาะด้านความรู้และวิถีชีวิตประชาธิปไตย สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติได้เสนอนโยบายดังกล่าวโดยจัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนตั้งแต่ปีพ.ศ. 2528 เป็นต้นมา มีเป้าหมายในการสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อการเมืองในระบอบประชาธิปไตย จนนำไปสู่การเป็นสมาชิกที่ดีที่จะเป็นผู้สร้างสรรค์ประชาธิปไตยในอนาคต การดำเนินการตามมาตรการดังกล่าวต้องอาศัยครูเป็นแกนนำ ทั้งนี้ครูเป็นผู้นำชุมชนในท้องถิ่นต่าง ๆ ถ้าบุคคลในชุมชนมีความเป็นประชาธิปไตยอย่างมีคุณภาพ การพัฒนาการปกครองของประเทศก็มีโอกาสประสบความสำเร็จมากกว่าครั้งหนึ่ง เนื่องจากคนไทยทุกคนต้องผ่านการประถมศึกษาทั้งสิ้น ดังนั้น ครูต้องมีความรู้ดี มีความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยอย่างถูกต้องเสียก่อน (สุนทร จันทรตรี, 2530) ซึ่งจากการศึกษาวิจัยของ แมรี เอ็ม. รอร์เคมเปอร์ (Mary M. Rohrkemper) แสดงให้เห็นว่าครูมีอิทธิพลต่อนักเรียนของตนทั้งในด้านความรู้ความเข้าใจ และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกันผ่านรูปแบบการกลมเกลียวทางสังคมอย่างมั่นคงของครู ความสัมพันธ์ดังกล่าวจึงมีความสำคัญต่อการถ่ายทอดค่านิยมและเจตคติทางการเมือง การติดต่อโดยตรงกับเยาวชนทำให้ครูมีบทบาทพิเศษต่อสังคมในการปลูกปั้นทัศนะทางการเมือง ถวัลย์ มาศจรต (2534) ให้ความเห็นว่าบทบาทของครูเป็นที่ยอมรับของประชาชนอย่างมากเพราะเป็นผู้คลุกคลีใกล้ชิดกับประชาชนในท้องถิ่นค่อนข้างมาก การปลูกฝังประชาธิปไตยเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ความเป็นประชาธิปไตยอยู่ที่พฤติกรรมของการกระทำเป็นสำคัญ ซึ่งต้องเป็นพฤติกรรมที่ฝังแน่นหยั่งรากลึกถึงในจิตใจ การเผยแพร่ให้ได้ผลอย่างจริงจัง

ต้องปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็ก โดยที่ครูต้องมีความคิด ความรู้สึก การกระทำและจิตวิญญาณที่เป็น
ประชาธิปไตย ในที่สุดสังคมจะประกอบด้วยประชาชนที่เข้าใจการปกครองอย่างถ่องแท้

จากข้อมูลต่าง ๆ ข้างต้น จึงสรุปได้ว่าครูผู้สอนควรเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ดี สนใจข่าวสาร
เหตุการณ์บ้านเมือง เพื่อให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง ซึ่งจะทำให้การ
เผยแพร่ความรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองการปกครองไปสู่บุคคลอื่น โดยเฉพาะการจัดกิจกรรม
การเรียนการสอนในชั้นเรียนซึ่งจะทำให้ดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตัวครูเองก็พร้อมที่จะ
เป็นแบบอย่างที่ดีทางการเมืองให้กับสังคม ครูผู้สอนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
ขอนแก่น ศึกษาตัวอย่างที่มีความเหมาะสมในการตรวจสอบระดับความสนใจในการติดตาม
ข่าวสารและความรู้ข่าวสารทางการเมือง เนื่องจากครูประถมศึกษาเป็นกลุ่มที่กระจายอยู่ทั่วถึงทุก
พื้นที่ในภูมิภาคของจังหวัดขอนแก่น โดยเฉพาะในสังคมชนบท การศึกษาครูผู้สอนโดยตรงจะ
ช่วยให้ได้ทราบภาพรวมของระดับพัฒนาการทางการเมืองในฐานะผู้นำ ซึ่งตัวชี้วัดการพัฒนาทาง
การเมืองในระบอบประชาธิปไตยนั้นมีหลายประการ อันได้แก่ ความสนใจในข่าวสารเหตุการณ์
บ้านเมือง ความกระตือรือร้นในทางการเมือง การเฝ้าติดตามสถานการณ์ทางการเมือง การวิพากษ์
วิจารณ์หรือการสนทนาทางการเมือง ตลอดจนการมีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกระดับ ทั้งนี้
ระดับการพัฒนาทางการเมืองในเบื้องต้นอาจพิจารณาได้จากระดับความสนใจ และระดับความรู้
ข่าวสารทางการเมือง กล่าวคือ เมื่อมีความสนใจในการเมืองอย่างแท้จริงย่อมส่งผลให้บุคคลมี
ความรู้ข้อมูลข่าวสาร และมีความเข้าใจในการเมืองการปกครองได้เป็นอย่างดี ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่า
ควรศึกษาผู้นำของสังคมเสียก่อนเพราะการพัฒนาในทุก ๆ เรื่องต้องเริ่มต้นที่ผู้นำเสมอ การวิจัย
ครั้งนี้จึงเลือกศึกษาจากครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา
2540

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาลักษณะการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของครูผู้สอน
- 1.2.2 เพื่อศึกษาระดับความรู้ข่าวสารทางการเมืองของครูผู้สอน
- 1.2.3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อระดับความรู้ข่าวสารทางการเมืองของครูผู้สอน

1.3 แนวคิดฐานการวิจัย

เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา รายได้ ที่อยู่อาศัย และรายวิชาที่สอนมีผลต่อการกำหนดความแตกต่างของระดับความรู้ข่าวสารทางการเมืองของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น

1.4 ขอบเขตของการการวิจัย

1.4.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้คือ ครูผู้สอนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่นในภาคเรียนที่ 1 จำนวน 9,649 คน โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 387 คน

1.4.2 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

1.4.2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา รายได้ ที่อยู่อาศัย และรายวิชาที่สอน

1.4.2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ระดับความรู้ข่าวสารทางการเมือง

1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น

1.5.1 ที่อยู่อาศัยของครูผู้สอนที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ แบ่งออกเป็น 2 เขตคือ เขตเมือง หมายถึง พื้นที่โดยรอบที่เป็นเขตที่ตั้งของตัวจังหวัด ตัวอำเภอ หรือเป็นพื้นที่ที่กำหนดให้เป็นเขตเทศบาลและเขตสุขาภิบาล

เขตชนบท หมายถึง พื้นที่รอบนอกที่ห่างจากเขตเมือง หรือพ้นจากเขตเมืองออกไป ซึ่งเป็นที่ตั้งของตำบลและหมู่บ้านต่างๆ

1.5.2 รายวิชาที่สอน หมายถึง รายวิชาที่สอนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2540 ในการศึกษาค้างนี้ได้จัดรายวิชาที่สอนของครูออกเป็น 2 กลุ่มคือ

รายวิชากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (ส.ป.ช.) ครูอาจจะมีการสอนทุกระดับชั้นตั้งแต่ชั้น ป.1-ป.6 หรือสอนเป็นบางชั้น และรวมถึงการสอนรายวิชานี้ร่วมกับรายวิชาอื่น

กลุ่มวิชาอื่น ซึ่งได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ สร้างเสริมลักษณะนิสัย การงานพื้นฐานอาชีพ และภาษาอังกฤษ โดยไม่มีการสอนร่วมกับกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

1.5.3 ระดับความรู้ข่าวสารทางการเมือง เป็นความรู้ที่สามารถวัดได้ด้วยการออกแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยกำหนดเนื้อหาเกี่ยวกับข่าวสารทางการเมืองทั้งข่าวการเมืองในประเทศและข่าวการเมืองต่างประเทศ ตามที่ปรากฏผ่านทางสื่อต่าง ๆ ช่วงระหว่างระยะเวลาที่ทำการศึกษา

1.5.4 การให้เวลากับผู้ตอบแบบสอบถามตามระยะเวลาที่กำหนดของงานวิจัยนี้ ไม่ถือว่าเป็นตัวแปรที่จะทำให้ระดับความรู้ในข่าวสารทางการเมืองของครูผู้สอนเพิ่มขึ้นหรือลดลงแต่ประการใด

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.6.1 ข่าวสารทางการเมือง หมายถึง เนื้อหาความรู้ ข้อเท็จจริงหรือข้อคิดเห็นต่าง ๆ อันมีเรื่องราวเกี่ยวกับการเมืองการปกครองหรือการบริหารประเทศ โดยมีการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนผ่านทางแหล่งข่าวสารต่าง ๆ มายังกลุ่มประชาชน

1.6.2 การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง หมายถึง การให้ความสนใจในข่าวสารทางการเมืองของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยมีการดู ชม ฟัง อ่าน พุดคุยแลกเปลี่ยน หรือมีการติดตามข่าวสารทางการเมืองผ่านทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และนิตยสาร

1.6.3 สื่อมวลชน หมายถึง เครื่องมือที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร โดยมีการเผยแพร่ข่าวสารไปยังมวลชน การวิจัยครั้งนี้สื่อมวลชนคือผู้ทำหน้าที่ส่งผ่านความรู้ข่าวสารทางการเมืองจำกัดความรวมถึง โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และนิตยสาร

1.6.4 สื่อบุคคล หมายถึง การติดต่อกันโดยมีการส่งผ่านข่าวสารทางการเมืองผ่านตัวบุคคลด้วยการถ่ายทอด บอกเล่า หรือแลกเปลี่ยนระหว่างกันจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง

1.6.5 ความรู้ข่าวสารทางการเมือง หมายถึง ระดับความรู้ในข่าวสารทางการเมืองของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยถือว่าเป็นความรู้ที่ได้รับจากการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองโดยผ่านทางสื่อมวลชนและสื่อบุคคล

1.6.6 ครูผู้สอน หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่สอนในโรงเรียนระดับประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่นประจำภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2540 ทั้งนี้ไม่รวมถึงครูผู้รับผิดชอบทางการบริหารในโรงเรียน

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ทำให้ทราบว่าครูมีการติดตามและมีระดับความสนใจในข่าวสารความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ทางการเมืองปัจจุบันเพียงใด

7.2 ทำให้ทราบว่าครูผู้สอนมีระดับความรู้ในข่าวสารทางการเมืองมากน้อยเพียงใด ตัวแปรใดมีผลต่อระดับความรู้ในข่าวสารทางการเมืองของครูผู้สอน

7.3 ครูผู้สอนได้เห็นความสำคัญของการติดตามข่าวสารทางการเมืองปัจจุบัน เป็นการเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจตามระบอบประชาธิปไตย อันจะให้ประโยชน์โดยตรงสำหรับการปฏิบัติการสอน

7.4 ครูผู้สอนได้ตรวจสอบตนเองว่ามีความรู้ความสนใจระดับใด ได้ตระหนักถึงบทบาทสำคัญที่จะการถ่ายทอดความรู้ โดยเฉพาะการเผยแพร่ความรู้ข่าวสารทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพื่อเป็นการการปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของเยาวชนให้สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนากระบวนการปกครองของประเทศ